

(γράφει ο Μάριος Α. Μπίκας)

Ο Μάρκος Δεληγιαννάκης (1870-1957)

Ο Μάρκος Δεληγιαννάκης έλαβε μέρος στον Μακεδονικό αγώνα. Τον Οκτώβριο του 1912 μαζί με το Εθελοντικό του Σώμα, αφού μετέβη στην Ήπειρο, ενετάχθη κάτω από τις διαταγές του Ηπειρωτικού Κομιτάτου και αργότερα του Μικτού Στρατεύματος Ηπείρου. Το Σώμα του είχε έδρα στο ορεινό κεφαλοχώρι της Παραμυθιάς **Πόποβο** (σήμερα Αγία Κυριακή του Δήμου Σουλίου)

Πήρε μέρος στην κατάληψη της Σκάλας της Παραμυθιάς (24.11.1912) με 26 άντρες. Στη μάχη αυτή τραυματίστηκε ελαφρώς. Απώλεσε τον ανιψιό του **Μανώλη Α. Πατεράκη**, από το Νικηθιανό Λασιθίου, γιο της αδελφής του, τον οποίο ενταφίασε, εν μέσω πολλών θρήνων, στο νεκροταφείο της Άνω Σέλλιανης, (σήμερα Αγίας Μαύρας).

Συμμετείχε και στην ανακατάληψη της Σκάλας της Παραμυθιάς από τον τουρκικό στρατό στις 25-26/12.1912.

Επίσης, μέχρι την απελευθέρωση των Ιωαννίνων (21.02.1913) και της Παραμυθιάς (23.02.1913), έλαβε μέρος σε πολλές μάχες και συμπλοκές εναντίον των Τούρκων.

Είχε δικιά του στρογγυλή σφραγίδα, η οποία στο μέσον έφερνε **τον Άγιο Γεώργιο**, καβαλάρη να σκοτώνει το δράκοντα και πέριξ αυτής την επιγραφή :

Ο ΑΡΧΗΓΟΣ ΜΑΡΚΟΣ Ι. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ ΕΞ ΑΡΓΥΡΟΥΠΟΛΕΩΣ ΚΡΗΤΗΣ

Στο Αρχείο του Δημήτρη Μπότσαρη και της Πολεμικής Έκθεσης σώθηκε η αλληλογραφία του με τους αρχηγούς του Μικτού Στρατεύματος της Ηπείρου (Δημ. Μπότσαρη και Χρ. Μαλάμο)

Μετά την απελευθέρωση της Ηπείρου, αφού συγκέντρωσε 72 αγάδες από την Παραμυθιά και τη γύρω περιοχή, τους εκτέλεσε στο ρέμα « **Μπιντούρια και Κατσεικιά** » της Άνω Σέλλιανης. Για την πράξη του αυτή, σύμφωνα με γραπτές και προφορικές μαρτυρίες, μετά από διαμαρτυρίες των Τσάμηδων και την επέμβαση της Ιταλίας και Αυστρίας, συνελήφθη και για μικρό διάστημα κλείστηκε στις φυλακές των Ιωαννίνων. Στη συνέχεια με την επέμβαση των ελληνικών μυστικών υπηρε-

σιών, αφέθηκε ελεύθερος και για δέκα (10) χρόνια έζησε με άλλο όνομα στην Αθήνα.

Σύμφωνα με την ομιλία του καθηγητή **Ιωάννη Σταυρουλάκη**, που περιέχεται στο βιβλίο : « *Οι μάχες της Σκάλας και η απελευθέρωση της Παραμυθιάς* », επιμέλεια έκδοσης Παναγιώτης Χρ. Τσαμάτος, Εκδόσεις Δήμου Σουλίου 2013, σελ. 32, **ο Μάρκος Δεληγιαννάκης**, μετά το τέλος του πρώτου βαλκανικού πολέμου, πολέμησε στη Βόρειο Ήπειρο, στον Ελληνο – βουλγαρικό πόλεμο και, ενώ ήταν γέροντας, στη θρυλική μάχη της Κρήτης 1941.

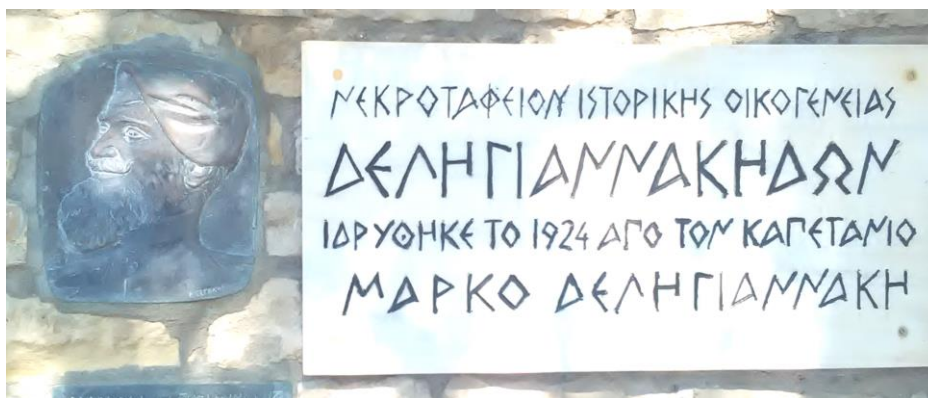
Στην Αργυρούπολη

Ευρισκόμενοι για ολιγοήμερες διακοπές στην Κρήτη, επισκεφτήκαμε την Αργυρούπολη Ρεθύμνου, γενέτειρα του **Μάρκου Δεληγιαννάκη**.

Στο νεκροταφείο Δεληγιαννάκηδων

Ανερχόμενοι τον αυτοκινητόδρομο για την Αργυρούπολη, λίγα μέτρα πριν φτάσουμε στην πλατεία της, διακρίναμε δεξιά μία άσπρη μαρμάρινη ορθογώνια πλάκα με την επιγραφή :

**ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗΔΩΝ
ΙΔΡΥΘΗΚΕ ΤΟ 1924 ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟ
ΜΑΡΚΟ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗ**

Φωτογραφία 1. (αρχείο Μ.Α.Μ.)

Αριστερά της παραπάνω επιγραφής η εντοιχισμένη η μπρούζινη (:) πρόσοψη της κεφαλής του Μάρκου Δεληγιαννάκη. Στο κάτω μέρος αυτής αναγιγνώσκεται :

« ΜΑΡΚΟΣ Ι. ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

**ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΣ ΣΤΗΝ ΚΡΗΤΗ 1896-98
ΑΡΧΗΓΟΣ ΣΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗΝ ΗΠΕΙΡΟ 1912-13
ΥΠΟΛΟΧΑΓΟΣ ΣΤΟΝ Α΄ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΠΟΛΕΜΟ »**

Αριστερά της εντοιχισμένης μπρούζινης (:) πρόσοψης της κεφαλής του Μάρκου Δεληγιαννάκη, διακρίνονται οι επίσης εντοιχισμένες μπρούζινες (:) πρόσοψες των κεφαλών των αδελφών του, Ηλία, Γεωργίου και Κανάκη, ως και άλλων ηρώων της γενιάς Δεληγιαννάκη.

(Οι μπρούζινες (:) πρόσοψες των κεφαλών αυτών είναι έργο του υποστρατήγου Ηλία Δεληγιαννάκη)

Εισερχόμενος στο νεκροταφείο διακρίναμε ανάμεσα σε πολλούς τάφους των Δεληγιαννάκηδων και τον τάφο του Μάρκου Δεληγιαννάκη. Επί της επιταφείου μαρμάρινης πλάκας αναγράφεται :

**« ΣΤΟΝ ΤΑΦΟ ΑΥΤΟΝ ΑΝΑΠΑΥΟΝΤΑΙ ΟΙ ΚΑΠΕΤΑΝΙΟΙ :
ΒΑΣΟΣ ΒΑΣΟΥΛΗΣ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ 1771-1874
ΙΩΑΝΝΗΣ ΒΑΣΟΥ ΔΕΛΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ (Ή ΒΑΣΟΥΛΗΣ) (1818-
1966) ΚΑΝΑΚΗΣ ΙΩΑΝ. (1868-1950) ΜΑΡΚΟΣ (1869-1957) »**

Συνεχίζοντας την πορεία σταματήσαμε μπροστά στην προκείμενη ενοριακή εκκλησία της Αργυρούπολης. Απέναντι και δυτικά μια πινακίδα πάνω από μεγάλη κάμαρα έγγραφε « **ΑΒΟΚΑΔΟ** ».

Το « **ΑΒΟΚΑΔΟ** » είναι κατάστημα φυτικών καλλυντικών που ανήκει στον Μανούσακα Στυλιανό και διατηρεί μαζί με την κόρη του Μαρία.

Φωτογραφία 2. Ο Μανούσακας Στυλιανός, πρόεδρος της Τ.Κ. Αργυρούπολης, στο γραφείο του καταστήματός του « **ΑΒΟΚΑΔΟ** », γλωσσομαθής, έζησε για πολλά χρόνια στον Καναδά. (αρχείο Μ.Α.Μ.)

Η προσωπική γνωριμία μου με τον Μανούσακα Στυλιανό, παλιός τηλεφωνικά γνωστός μου, με βοήθησε ώστε να συγκεντρώσω περισσότερες πληροφορίες για τη ζωή του Μάρκου Δεληγιαννάκη και των αδελφών του.

- Ο Μανούσακας :

« Εδώ στην Αργυρούπολη γεννήθηκε ο Μάρκος Δεληγιαννάκης. Το πατρικό του σπίτι σήμερα έχει μετατραπεί σε πέτρινο ξενοδοχείο που φέρει το όνομα Archus και κατέχει ο απόγονος του Κανάκης. Κοντά στο σπίτι μου, στην Κάτω Αργυρούπολη, μπορείτε να δείτε το ημιτελές πέτρινο άγαλμα του Μάρκου Δεληγιαννάκη. Το άγαλμα αυτό, βάσει φωτογραφίας, έχει φιλοτεχνήσει Άγγλος φίλος μου χωρίς ακόμα να το τελειώσει. Μας

απασχολεί ποιο επίγραμμα θα βάλουμε στη βάση του αγάλματος αυτού. Επικρατέστερη άποψη είναι : « **Ο Δεληγιαννάκης σκέφτεται την εκτέλεση των 72 Τσάμηδων στην Παραμυθιά** »

Φωτ. 3 : Το ημιτελές άγαλμα του Οπλαρχηγού Δεληγιαννάκη Μάρκου (αρχείο Μ.Α.Μ.)

Ακολουθούν φωτογραφίες της ιστορικής γενιάς Δεληγιαννάκηδων :

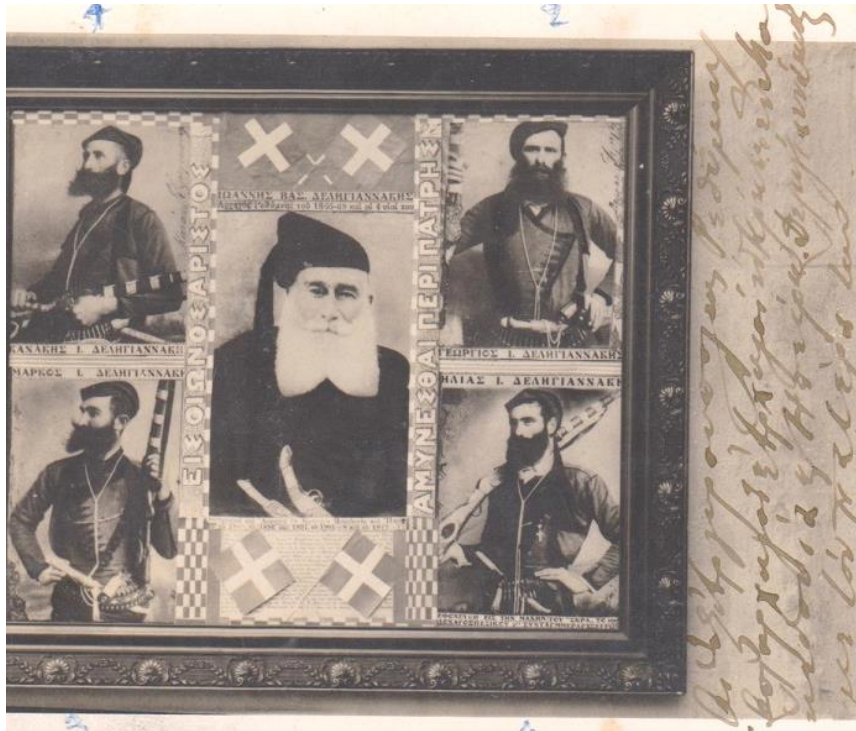
Τις παρακάτω φωτογραφίες μου έστειλε η Διευθύντρια του Λαογραφικού και ιστορικού Μουσείου Ρεθύμνου **κ. Πλατυρράχου Αναστασία :**

Φωτογραφία 4. Ο Οπλαρχηγός Ιωάννης Δεληγιαννάκης, πατέρας του Κανάκη, Γεωργίου, Μάρκου και Ηλία Δεληγιαννάκη.

Φωτογραφία 5. Οπλαρχηγός Μάρκος Δεληγιαννάκης

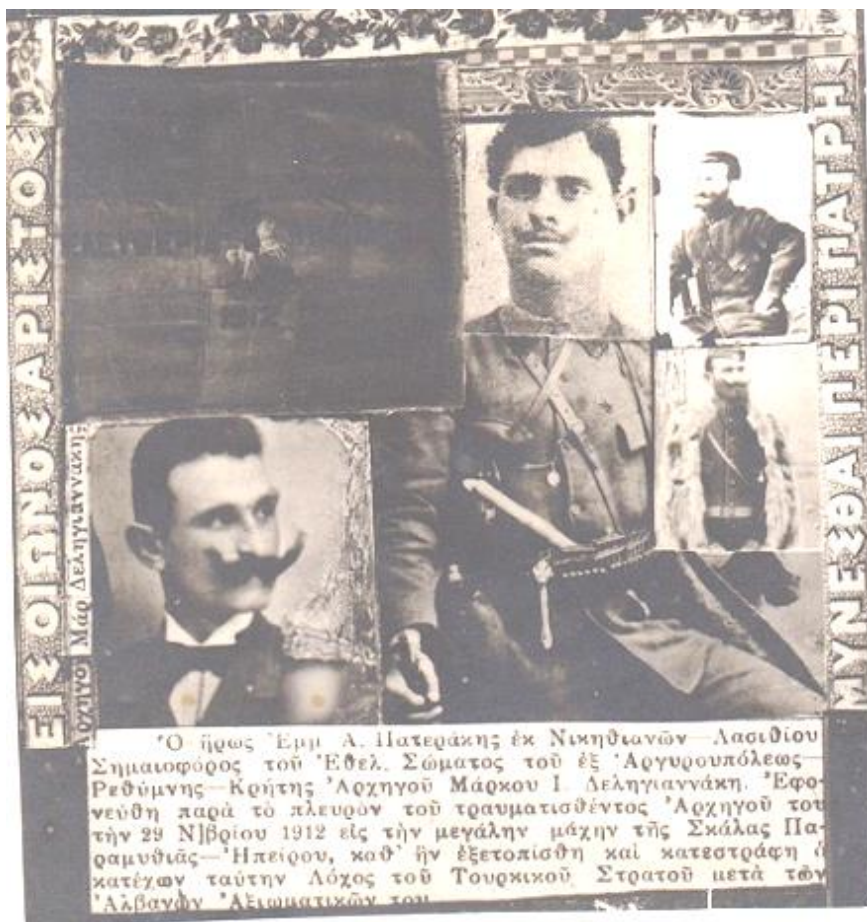

Φωτογραφία 6

Στη φωτογρ. εικονίζονται στο μέσον ο Ιωάννης Δεληγιαννάκης με τους τέσσερις (4) γιους του : αριστερά του (πάνω) ο Κανάκης, κάτω ο Μάρκος, δεξιά πάνω ο Γεώργιος και ο Ηλίας.

Δεξιά αναγράφεται :

« Οι εξ Αργυροπόλεως Ρεθύμνου Οπλαρχηγοί και Αρχηγοί Κρήτες εν Μακεδονία και Ηπείρω Δεληγιαννάκηδες με τον πατέρα των »

Φωτογραφία 7. : Στο μέσον ο ήρωας Μανώλης Α. Πατεράκης, ανιψιός απ' αδερφή του Μάρκου Δεληγιαννάκη. Σκοτώθηκε στην μάχη για την ανακατάληψη της Σκάλας της Παραμυθιάς από του Τούρκους το Νοέμβριο του 1912. Ετάφη στην εκκλησία της Αγίας Τριάδας της Άνω Σέλλιανης (σήμερα Αγίας Μαύρας). Δεξιά του ο Γεώργιος (πάνω), κι ο Ηλίας Ι. Δεληγιαννάκης και αριστερά κάτω με το παπιόν ο Μάρκος Δεληγιαννάκης.

Στη λεζάντα της φωτογραφία αναγράφονται :

« Ο ήρωας Έμμ. Α. Πατεράκης εκ Νικηθιανών Λασιθίου. Σημαιοφόρος του Εθελοντικού Σώματος του εξ Αργυρουπόλεως Ρεθύμνης Κρήτης Αρχηγού Μάρκου Ι. Δεληγιαννάκη. Εφονεύθη παρά το πλευρόν του τραυματισθέντος αρχηγού του την 29 Ν/βρίου 1912 εις την μεγάλην μάχην της Σκάλας Παραμυθιάς Ηπείρου, καθ' ην εξετοπίσθη και κατεστράφη ως κατέχων ταύτην Λόχος του τουρκικού Στρατού μετά των Άλβανών Αξιωματικών του ».

Φωτογραφία 8. Στο μέσον εικονίζεται ο Ιωάννης Βασου Δεληγιαννάκης με τους τέσσερις (4) από τους έξι (6) γιους του : πάνω αριστερά του ο Κανάκης και δεξιά ο Γεώργιος. Κάτω, αριστερά ο Μάρκος και ο Ηλίας . Στη λεζάντα και στο απόκομμα εφημερίδας της οποίας ο συλλέκτης ... δεν αναφέρεται το όνομά της, αναγράφονται :

« Ο Ιωάννης Βάσου Δεληγιαννάκης ο γέρον αρχηγός της Δυτ. Επαρχίας του Ρεθύμνου της Κρήτης κατά την μεγάλην

Επανάστασιν του 1866-1869, του 1889 και των τελευταίων απελευθερωτικών του 1896 και 1897 (ο περίφημος κατά τους χρόνους της νεότητός του, δια την ανδρείαν του και την λεβεντιά του, Βασούλη και Βάσου-Γιάννη όπως τον ονόμαζον εκ του κυρίου ονόματος του πατέρα του, του Οπλαρχηγού του 1821-31 Βάσου Βαρδ. Δεληγιαννάκη).

Δεξιά και αριστερά του οι 4 (εκ των 6) υιοί του, ο Κανάκης, ο Γεώργιος, ο Μάρκος και ο Ηλίας Ι. Δεληγιαννάκης, οι γεννηθέντες εις την Αργυρούπολη του Ρεθύμνου, οι μεν 1^{ος} και 2^{ος} εις την άνω σειράν το 1858 και 1860, οι δε 3^{ος} και 4^{ος} εις την κάτω σειράν το 1875 και 1877. Οπλαρχηγοί και αρχηγοί των μετέπειτα Κρητ. Επанаστάσεων και των Εθνικών Αγώνων και πολέμων Μακεδονίας, Ηπείρου και εφ. αξιωματικοί πεζικού του εθνικού Στρατού κατόπιν. Εκ τούτων ο Μάρκος μαχόμενος κατά του Τουρκικού στρατού και των Τουρκολβανών ως Αρχηγός Κρητών και Σουλιωτών εθελοντών, επληρώθη εις την μάχην της Σκάλας Παραμυθιάς – Ηπείρου, τον Νοέμβριον του 1912, εφονεύθη δε μαχόμενος παρά το πλευρόν του και ο ηρωικός Σημαιοφόρος του Σώματός του Εμμ. Α. Πατεράκης Λασιθιώτης. Ο δε 4^{ος} ο Ηλίας εις την μάχην Γεφύρας Σμίξι εις Μακεδονία τον Οκτώβριον του 1912 μαχόμενος κατά του Τουρκικού Στρατού, εφονεύθη δε και τούτου ο ηρωικός Σημαιοφόρος του Σώματός του και ανιψιός του, Μάρκος Βούρβαχης, μαχόμενος παρά το πλευρόν του. Υπηρετών κατόπιν ως έφ. Αξιωματικός ο 4^{ος} ούτος ο Ηλίας εις το 2^{ον} Σύνταγμα της Μερραρχίας Σερρών και μαχόμενος κατά των Γερμανο-Βουλγάρων εις Μακεδονίαν εφονεύθη εις μεγάλην μάχην του Σκρά την 17 Μαΐου 1918. Ο ίδιος ούτος η Ηλίας Ι. Δεληγιαννάκης εις ηλικίαν 19 ετών, αρχάς του 1800 εφόνευσε τον Αρχηγόν των Ρεθυμιωτικών Τούρκων περιβόητον Χαλήλ Αγά δημοσίως και εις το κεντρικώτερον μέρος του χωρίου Ρούστικα Πρωτεύουσα της Επαρχίας Ρεθύμνης εκ του φόνου δε τούτου επεσπεύθη η κήρυξις της Επανάστασεως και εις την Επαρχίαν ταύτην και ήρχισαν αι πολεμικά επιχειρήσεις. Δια το ανδραγάθημά του τούτο και δια την ανδρείαν του, εις τας κατόπιν μάχας ωνομάσθη Οπλαρχηγός από την Επανάστ. Επιτροπήν και από το Αρχηγείον Ρεθύμνης. Το δε 1904 μετά τον ηρωικόν θάνατον του Παύλου Μελά εις Μακεδονίαν, κατήρησε Σώμα από παλληκάρια της Επαρχίας του Ρεθυμιώτες και έσπευσαν εις την φωνήν της κινδυνευούσης Μακεδονίας και ηγωνίσθη επί τετραετίαν ως Οπλαρχηγός εις τας περιφέρειας Καστορίας και Φλωρίνης αναδειχθείς εις εκ των σωφρονεστέρων και γενναιοτέρων Οπλαρχηγών του Μακεδ. αγώνος. Ο γέρον Αρχηγός της Επαρχίας Ρεθύμνου, Ιωάννης Βάσου Δεληγιαννάκης εγεννήθη το 1816 εις

το χωρίον Ασφέντου των Λευκών Ορέων των Σφακίων. Και 1^ον ήτο υιός τέταρτος (εκ των επτά) του εξ Ανωπόλεως των Σφακίων Οπλαρχηγών του 1821 και Στρατάρχου του 1828-31 και του 1841 Βάσου Βαρδουλέ Δεληγιαννάκη ή Βαρδουλο-Μανούσου του οποίου ούτος ο μικρότερος αδελφός του ο Βάσος (ο πατέρας του Γέρω Αρχηγού Ρεθύμνης) μετοικήσας εξ Ανωπόλεως εις Ασφέντου αποκατεστάθη εκεί οριστικώς τη επιθυμία του εκ Μητρός παππού των και εκ Πατρός θείου του απομεμακρυσμένου Ιωάννου Γ. Δεληγιαννάκη ή Ζαμπέτη, ο οποίος τον κατέστησε κληρονόμον της περιουσίας του, νυμφευθείς τη υποδείξει του, την κόρην του διασήμου ήρωος αγωνιστού Κανάκη Βουγιούκαλου ή Σπαντή από τον Καλλικράτην των Σφακίων την Μαρίαν εκ της οποίας εγεννήθησαν οι επτά αδελφοί Δεληγιαννάκηδες ή Βασούληδες, του Ασφέντου και αι τρεις θυγατέρες εκ των οποίων πάλι ή μία η Σοφία εγέννησεν επτά διασήμους δια την ανδρείαν και λεβεντιά των αδελφούς Γυπάρηδες του Αγίου Βασιλείου του Ρεθύμνου, εκ των οποίων οι τέσσερις αναδείχθησαν Οπλαρχηγοί » .

Φωτογραφία 10. Το περίστροφο του Οπλαρχηγού Μάρκου Δεληγιαννάκη, αυστριακής προέλευσης, κατά τη μαρτυρία της Πλατυρράχου Αναστασίας (βλ.π.π.)

Φωτογραφία 11. Το ξίφος με το θηκάρι του Μάρκου Δεληγιαννάκη. Λάφυρο από κάποιον Τούρκο, κατά την Πλατυρράχου Αναστασία (βλ. π.π.)

Ὁ Καπετὰν Μάρκος Ι. Δεληγιαννάκης ἀπὸ τὴν Ἀργυρούπολιν τοῦ Ρεθύμνου τῆς Κρήτης ὀπλαρχηγὸς τῶν Κρητ. Ἐπαναστάσεων 1895—1897. Ἀρχηγὸς τῶν Ἐθν. ἀγώνων Μακεδονίας — Ἠπείρου καὶ Ἀξιωματικὸς Ἑλλήν. Στρατεύ ἀπόμαχος.

Φωτογραφία 13 Ο Μάρκος Δεληγιαννάκης

M.A.M.

